

Przeglądy i komentarze

DOKTORAT HONORIS CAUSA UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO DLA PROF. DR. HAB. HENRYKA OLSZEWSKIEGO

Uroczystość odbyła się w Krakowie 12 maja 2010 r. Jest to dzień szczególnie dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, bowiem w tym dniu każdego roku obchodzona jest rocznica założenia krakowskiej Alma Mater. Władze uczelni, przedstawiciele pracowników i studentów składają na grobach fundatorów UJ wieńce i kwiaty w Katedrze wawelskiej. W tegorocznych obchodach tej rocznicy uczestniczyli także goście z polskich i zagranicznych ośrodków akademickich zaproszeni na ceremonię wręczenia doktoratów honorowych Profesorom Andrzejowi Murzynowskiemu (UW) i Henrykowi Olszewskiemu (UAM).

Uroczyste posiedzenie Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego, na którym nadano oba doktoraty, odbyło się w przepięknej auli Collegium Novum, wypełnionej przez zaproszonych gości i pracowników krakowskiej Uczelni. Otworzył je Magnificencja Rektor UJ prof. dr hab. Karol Musioł, który po przywitaniu wszystkich zebranych przedstawił sylwetki nowych doktoratów honorowych UJ i ich dokonania.

Profesorowi Henrykowi Olszewskiemu Senat UJ przyznał doktorat honorowy uchwałą z 27 stycznia 2010 r. za wybitne osiągnięcia naukowe w dziedzinie historii prawa oraz doktryn politycznych i prawnych, rolę jaką odgrywa w polskim środowisku prawniczym, za wypromowanie kilku pokoleń badaczy w obu reprezentowanych przez Niego dziedzinach, pogłębianie w społeczeństwie wiedzy na temat tradycji polskiego parlamentaryzmu oraz wieloletnią współpracę ze społecznością Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Laudację, przygotowaną wspólnie z prof. dr hab. Michałem Jaskólskim, wygłosił prof. dr hab. Wacław Uruszczaak. Za jej motto przyjęto myśl Plutarcha, że „ze wszystkich ludzkich rzeczy tylko wiedza jest nieśmiertelna” oraz artykuł 5 konstytucji kwietniowej, iż „twórczość jednostki jest dźwignią życia zbiorowego”. Zdaniem laudatorów w osobie H. Olszewskiego skupiają się obie te wartości, czyli „kapitaństwo wiedzy oraz twórczy i niepospolity wkład do życia zbiorowego”. Podkreślono, że Profesor należy do grona najwybitniejszych znawców historii i prawa polskiego, a w szczególności dziejów staropolskiego parlamentaryzmu. Kontynuując w tej dziedzinie badania najznakomitszych polskich historyków XIX i XX w., wniósł do nich niezwykle ważny wkład. Jego monografia *Sejm Rzeczypospolitej epoki oligarchii (1652-1763). Prawo – praktyka – teoria – programy* (1966) stanowi najpełniejsze opracowanie poświęcone polskiemu sejmowi i jego roli w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Sejmowi okresu przedrozbiorowego dotyczyły też prace opublikowane w dwutomowym dziele *Sejm w dawnej Rzeczypospolitej. Ustrój i idee* (2002). Zaslugą Profesora jest także upowszechnianie wiedzy o ustroju dawnej Polski w nauce zagranicznej poprzez liczne publikacje na ten temat w językach obcych.

Kolejnym ważnym polem badawczym Profesora jest historia doktryn politycznych i prawnych. Dyscyplina ta, integrująca nauki humanistyczne i społeczne, „wymaga nie tylko gruntownej znajomości historii ustroju i prawa, ale także znacznej wiedzy filozoficznej, socjologicznej i politologicznej, szerokiej orientacji w religioznawstwie i historii kultury”. W tej dziedzinie Profesor opublikował wiele znaczących rozpraw i artykułów dotyczących ideologii złotej wolności szlacheckiej i narodowego socjalizmu. Do najważniejszych prac w tych płaszczyznach należy monograficzne studium *Doktryny prawno-ustrojowe czasów saskich (1697-1740)* (1961) oraz *Nauka historii w upadku. Historiografia i ideologia historyczna w imperialistycznych Niemczech* (1982).

Do osiągnięć Profesora zaliczyć należy też opracowanie podręczników *Historia doktryn politycznych i prawnych*, początkowo pisanych samodzielnie, później z prof. Marią Zmierzak (UAM) i prof. Krystyną Chojnicką (UJ). Były one podstawą poznawania tego przedmiotu przez wiele roczników studentów wydziałów prawa.

W dziedzinie historii doktryn politycznych i prawnych Profesor posiada znaczące osiągnięcia nie tylko jako badacz i dydaktyk, ale także jako organizator. Był założycielem i wieloletnim kierownikiem drugiej w Polsce, po krakowskiej, Katedry historii doktryn politycznych i prawnych, utworzonej na UAM w Poznaniu.

Do wyjątkowych zasług Profesora Olszewskiego dla całego środowiska historyczno-prawnego należy kierowanie przez Niego już od 33 lat redakcją „Czasopisma Prawno-Historycznego”, na łamach którego publikują prace znani polscy i zagraniczni historycy prawa.

Profesor od wielu lat działa także aktywnie w krajowym i międzynarodowym ruchu naukowym. Jest członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk i członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności. Pełnił funkcje prezesa Kuratorium Instytutu Zachodniego w Poznaniu, był członkiem Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów Naukowych, przewodniczył Radzie Naukowej Biblioteki Kórnickiej PAN. Na macierzystej Uczelni sprawował stanowiska prodziekana i dziekana Wydziału Prawa i Administracji oraz członka Konwentu Godności Honorowych UAM.

Osiągnięcia Profesora jako badacza i organizatora nauki zyskały Mu uznanie w kraju i za granicą, wyrazem czego były liczne nagrody i odznaczenia państwowe. W 1999 r. otrzymał godność doktora honorowego Europejskiego Uniwersytetu „Viadrina”.

Od ponad półwiecza utrzymuje Profesor Olszewski bliskie kontakty z historykami prawa i historii doktryn politycznych i prawnych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uczestniczył w charakterze recenzenta w kilkudziesięciu przewodach doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich pracowników UJ. Wielokrotnie był superrecenzentem dorobku naukowego krakowskich badaczy oraz uczestniczył w licznych konferencjach naukowych organizowanych przez UJ.

W końcowej części laudacji stwierdzono, że „nadanie Profesorowi Henrykowi Olszewskiemu godności doktora honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego stanowi wyraz najwyższego uznania krakowskiego środowiska naukowego dla wybitnego uczonego za całokształt jego dokonań w dziedzinach historii prawa oraz doktryn politycznych i prawnych”.

Po laudacji nastąpiło uroczyste wręczenie dyplomu doktora *honoris causa* UJ prof. Henrykowi Olszewskiemu, złożono życzenia zdrowia i wielu dalszych sukcesów naukowych.

Nowy doktor *honoris causa* Uniwersytetu Jagiellońskiego zwracając się do Magnificencji, Senatu, Pani Dziekan i Rady Wydziału Prawa i Administracji, do Laudatorów i Recenzentów oraz wszystkich, których inicjatywa i starania legły u podstaw otrzymanego tytułu, wyraził wzruszenie i wdzięczność oraz serdeczne podziękowania, a także obiecał, że „jeżeli tylko zdrowie i siły pozwolą będzie się starał należytą pracą spłacać ten wielki dług wobec swojej nowej Uczelni”.

Powiedział, że początki jego drogi naukowej przypadają na czasy trudne dla badaczy, a pierwsze sukcesy zawdzięcza żonie Marii, absolwentce UJ oraz swoim mistrzom. Należeli do nich: Zdzisław Kaczmarczyk, od którego uczył się warsztatu, Michał Szaniecki, wdrażający Go do prac redakcyjnych, Józef Matuszewski, który korygował popełniane błędy, a przede wszystkim Zygmunt Wojciechowski „guru poznańskiego środowiska historyczno-prawnego pierwszej powojennej dekady”. Od połowy lat 50., przez następne pół wieku, korzystał z wiedzy i życzliwości Juliusza Bardacha. Dziesięć lat później poznał i wiele zawdzięcza Markowi Sobolewskiemu, a przede wszystkim Konstantemu Grzybowskiemu, „jednemu z najbardziej błyskotliwych uczonych-humanistów o niezmierzonej skali zainteresowań twórczych, niezrównanego burzyciela mitów naukowych, od którego można się było bardzo wiele nauczyć pod warunkiem, że do dyskusji z nim było się przygotowanym”. Kolejnymi uczonymi, którym wiele zawdzięcza byli niemieccy badacze Martin Broszat i Werner Jochmann oraz jego znakomici rówieśnicy profesorowie Jan Baszkiewicz, Stanisław Grodziski, Stanisław Russocki, Stanisław Piłza i Karol Jonca, od których „pochodziły inspiracje, krytyczne recenzje, mądre słowa zachęty”.

Profesor H. Olszewski mówiąc o swoich zainteresowaniach badawczych stwierdził, że nigdy nie zamierzał „być specjalistą jednego tematu i wierzył w użyteczność rozsądnego płodozmianu w nauce”. Najbardziej jednak fascynowały Go dzieje dawnego sejm polskiego. Temu też tematowi poświęcił naukową część swojego wystąpienia. Wyjaśnił przyczyny swojego zainteresowania sejmem oraz przedstawił dokonania na tym polu kilku pokoleń polskich historyków od żyjących w XIX w. po współczesność. Zarysował dzieje sejm Rzeczypospolitej szlacheckiej zarówno w okresie jego świetności, jak i w upadku. Wyjaśnił, jakie były tego przyczyny i konsekwencje. Kończąc swój wykład powiedział, że chociaż o dawnym sejmie wiemy już bardzo dużo, to „powinniśmy kontynuować studia porównawcze nad dawnym sejmem Rzeczypospolitej; dopiero badany w europejskim kontekście może on zapewnić sobie sprawiedliwą ocenę potomnych. Badania na tym polu, wcale niełatwe – dopiero rozpoczęto. Należy wyciągnąć warsztatowe wnioski z uznania, że sejm był zwoływany nie tylko po to, by stanowić i egzekwować prawo i podjąć badawczy trud wspólnie z przedstawicielami nauk pokrewnych. Trzeba w zbiorowym wysiłku pochylić się nad sylwetkami uczestników obrad (...) wydaje się to istotne, bo niedoskonałości w działalności sejm nie są właściwością tylko pierwszej Rzeczypospolitej, sposób działania parlamentu także dziś daje asumpt do zadumy. Pilnym postulatem jest opracowanie syntezy polskiego parlamentaryzmu, obejmującego cały okres jego funkcjonowania, od schyłku XIV w. aż po czasy nam współczesne. Chciałbym w tych badaniach sam jeszcze uczestniczyć”.

Krzysztyna Sikorska-Dzięgielewska